

ERHAN ERKUT

Q Daha nitelikli bir eğitim için ne yapabiliriz?

Sistem
Çaresiz

Eğitim

-
Araştırma
İnceleme
-

Sizde

Prof. Dr. Erhan Erkut, lisans derecesini 1980'de Boğaziçi Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden, doktorasını ise 1986'da Florida Üniversitesi'nden aldı. 1985-2005 yıllarında Alberta Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde ders veren Prof. Erkut bu dönemde "INFORMS Teaching of Management Science Practice Award" ile "3M Teaching Fellowship" başta olmak üzere 10 eğitim ödülü ile Canadian Operational Research Society tarafından verilmiş beş başarı ödülü aldı ve 50'den fazla hakemli dergi makalesi yayımladı. Eğitim ve araştırmanın yanında birçok endüstriyel projeyi de yöneten Prof. Erkut, Centre for Excellence in Operations adlı bir uygulamalı araştırma merkezi kurdu ve *INFORMS Transactions in Education* dergisinin kurucu editörlüğünü yaptı.

2005'te Türkiye'ye dönen Prof. Erkut, 2005-07 arasında Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi Dekanlığı, 2008-13 arasında Özyeğin Üniversitesi Rektörlüğü görevinde bulundu. 2014'ten bu yana ise MEF Üniversitesi'nde Rektör Yardımcısı görevini yürütmekte. Prof. Erkut, son yıllarda Türkiye'de girişimcilik ve yetkinlik gelişimi konularında aktif olarak çalışmaktadır. Mehmet Zorlu Vakfı ve MEF Üniversitesi desteği ile hayata geçirdiği 21. Yüzyıl Yetkinlikleri Eğitim programı kapsamında verdiği Yetkin Gençler (YetGen) eğitimleri ile altı yıldır binlerce lise ve üniversite öğrencisinin profesyonel gelişimine destek olmaktadır. Prof. Erkut, *Üniversite Seçerken* ve *İşte Ceylanlar* kitaplarının yazarıdır.

Sistem aresiz
Eğitim Sizde

SİSTEM ÇARESİZ EĞİTİM SİZDE

Yazan: Erhan Erkut

Editör: Aslı Güneş, Aslı Erinç

Yayın hakları: © Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ocak 2022 / ISBN 978-625-8036-86-2

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Serçin Çabuk

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Sistem aresiz Eğitim Sizde

Erhan Erkut

Okul öncesi eğitimimi mükemmel kurgulayan, bilişsel gelişimim yanında duygusal ve sosyal gelişimime de önem veren annem Nesibe Hesna Önel'e

Profesyonel gelişimimi başlatan, bana çalışma ahlakını ve başkalarına yararlı olmanın önemini öğreten babam Mahir Erkut'a

Eğitimde merak, hayal, tutku, inisiyatif alma ve hedef koymanın öneminin farkında olup beni motive eden ve yönlendiren ilkokul sınıf öğretmenim Neyir Türkaslan'a...

İçindekiler

İlk söz.....	15
Bölüm 1: Okulun tarihçesi	17
Türkiye’de formel eğitim	24
Bölüm 2: Fabrika modeli okul.....	33
Eğitim seviyemiz neden bu kadar düşük?	38
1. Eğitimi yaygınlaştırırken kaliteden ödün verdik	38
2. Eğitime gereken kaynağı ayırmıyoruz.....	39
3. Eğitim fakültelerimizin çoğu çağdışı.....	39
4. Eğitimi tercih eden öğrenciler başarısız	40
5. Müfredat tutkusundan kopamadık	40
6. Gençleri sıralama sınavlarına esir ettik	40
7. Eğitimi siyasetin esaretinden kurtaramadık	41
8. Sorgulayıcı, yaratıcı birey yerine biat kültürünü öne çıkardık.....	41
9. Yetkinlik geliştirmenin önemini kavrayamadık	42
10. Atalet yüksek, evrilme kapasitesi kısıtlı	42
Bölüm 3: Eğitimde değişimi tetikleyen faktörler	45
1. Bilgi patlaması.....	48
2. Maliyetler	49
3. Eşitsizlikler.....	52
4. Teknoloji	53
5. Z kuşağı.....	54
6. Girişimciler.....	55
7. Demografi	55
8. Pandemi	57
Eğitimde yaklaşan deprem	59
20. yüzyıl okulu ve 21. yüzyıl okulu	59
21. yüzyılda eğitimin amacı	62

Bölüm 4: Eğitim hangi boyutlarda değişecek?	65
1. İçerik yerine yetkinliklere vurgu	66
21. yüzyıl yetkinlikleri: Beklentiler neler?	67
Türkiye'deki lise mezunları üniversiteye geldiklerinde ne durumdalar?	71
Üniversiteler yetkinlik geliştirme konusunda neden başarısızlar?	72
2. Gerçek yaşama yakın eğitim	77
3. Uluslararasılaşmış eğitim	81
4. Girişimci yetiştirme odağı	87
5. Bireyselleştirilmiş programlar	95
6. Yapay zekâ ile eğitim	98
Öğrenme süreçleri	101
Ölçme/değerlendirme ve geribildirim	104
Dil engellerinin ortadan kalkması	105
Öğrenci seçimi	106
Kurumsal eğitim.....	106
Örnekler	107
7. Uzaktan, çevrimiçi, hibrid, tersyüz, MOOC, XR	113
Uzaktan eğitim nedir, ne değildir?	113
Çevrimiçi eğitim.....	114
Hibrid (karma) eğitim	121
Tersyüz (<i>flipped</i>) eğitim.....	122
Kitleleşmiş açık çevrimiçi dersler.....	124
Genişletilmiş Gerçeklik (<i>Extended Reality-XR</i>)	131
8. Diplomalar yerine rozetler (<i>badges</i>)	137
9. Programların parçalanması	143
10. Zamanın akışkanlaşması.....	147
Bölüm 5: Alternatif eğitim kurumları	151
Demokratik okullar	151
Western Governors University (1997)	153
Singularity University (2008)	154
University of the People (2009)	156
Minerva University (2012)	156
Ecole 42 (2013)	160
CODE University (2017)	162
Lambda School (2017)	166

Alternatifler geleceğe işaret ediyor:	169
Ülkemizden iki örnek.....	170
Başka Bir Okul Mümkün.....	171
Yetkin Gençler (yetkingencler.com).....	176
Bölüm 6: Üniversitelerimiz.....	183
Liyakat.....	183
Özgürlükler	185
Otonomi	187
Finansman	188
Akademiye.....	191
Araştırma	192
Öğrenci memnuniyeti.....	196
Kontenjanlar.....	198
İşsiz mezunlar.....	201
Bölüm 7: Kim ne yapmalı?	205
Vizyoner yöneticiler.....	206
Vizyoner öğretmenler	206
Özel sektör.....	207
Veliler ve öğrenciler.....	208
Kronolojik sırayla öneriler.....	209
Okul öncesi dönem	209
Anaokulu	212
İlkokul	213
Ortaokul	216
Lise	216
Üniversite	218
Son söz: Eğitim hepimizin sorumluluğunda.....	223

İlk söz

Tahmin ediyorum Türkiye’de yaşı 60’ın üzerinde olanlar arasında anaokuluna gitme şansını yakalamış nadir bireylerden birisiyim. Üst kat komşumuz Fikret Abi beni bisikletinin ön demirine oturtup Bakırköy İskele Caddesi, 73 numaralı evimizden istasyonun hemen arkasındaki anaokuluna her gün götürüp getirirdi. Yaşım erince herkes gibi ben de ilkokula başladım. Cengiz Topel İlkokulu’nun inşaatı henüz bitmemiş olduğundan, ilk yılını (1885’te Bakırköy’ün ilk Türk okulu olarak hizmete açılmış olan) Behramğa’da okudum. Hem anaokulunda sosyalleşmeyi hem de evde annemden okuma yazmayı öğrenmişim, bu yüzden ilkokula başlangıç benim için epey rahat olmuştu. Belki de bu erken çıkış sayesinde, belki de Neyir Türkaslan gibi çok iyi bir sınıf öğretmenim olduğu için, başarılı bir ilkokul dönemi geçirip İstanbul Lisesi’ne girdim. Yedi yıllık ortaöğretim sonrasında Boğaziçi Üniversitesi’nde mühendislik eğitimi aldım, sonra da University of Florida’da doktora yaptım. Geriye dönüp baktığımda tam 23 yıl formel eğitim almış olduğumu görüyorum. Sonraki 34 yıl boyunca da öğretim üyesi olarak formel eğitim sisteminin içinde kaldım. Binlerce öğrenciye ders vermenin yanında birçok kurumda akademik yöneticilik yaptım. Neredeyse 60 yıldır dünyanın üç farklı kıtasında eğitim kurumlarında farklı rollerde bulunmuş birisi olarak diyorum ki, tüm dünyada ve özellikle Türkiye’de eğitim sistemi iflas etmiştir.

Tanıdığım herkes formel eğitim aldı. Kimisi daha kısa, kimisi ise daha uzun, bir süre için “okul” a gitti. Hiç kimse okulu sorgulamadı. Herkes gidiyordu. Zaten mecburiydi. Madem toplum eği-

time bu kadar önem veriyor ve kaynak harcıyor, demek ki bu makul ve önemli bir aktivite diye düşündük muhtemelen. Dünyanın tüm eğitimli ve zeki insanları bu merkezi sistemi kurmuş olduğuna göre okula gitmeden mutlu olmanın ve topluma yarar sağlamanın mümkün olmadığını düşündük. Sonuçta bunca yıllık deneyime dayanarak büyüklerimiz mutlaka mantıklı ve bilimsel bir sistem kurmuşlardır dedik. Peki bu “okul” hep var mıydı? Okulun tarihçesi nedir? Ne zaman ortaya çıktı?

BÖLÜM 1

Okulun tarihçesi

Bilim insanları arasında görüş ayrılıkları olmakla birlikte, genellikle kabul gören görüşe göre ilk “insansı” tür olan (ve Homo Erectus ile Homo Sapiens’in atası kabul edilen) Homo türü Afrika’da 2.5 milyon yıl önce ortaya çıktı. Ateşi kullanmaya 300 bin yıl önce başlayan insan, dil kullanımına ise 70 bin yıl önce başladı. Dolayısıyla insanlık tarihinin çok büyük bir bölümünde eğitim “dilsiz”di, yani gençlerin öğrenmek için iki alternatifleri vardı: 1) Başkalarını (özellikle büyüklerini) izlemek 2) Deneme-yanılma. 50-150 kişilik kabileler halinde yaşayan avcı-toplayıcı toplumlarda gençlerin hayatta kalabilmek için edinmeleri gereken becerileri izleyerek veya deneyerek edinmeleri, öğrenmeleri mümkündü. Bu toplumlarda geçerli olan beceriler arasında şunları sayabiliriz: hızlı koşmak, güçlü ve atik olmak, iyi görmek, duymak ve koku alabilmek, taş işleyebilmek, iz sürmek, yön bulmak, etraftaki bitki ve hayvanları tanımak, mızrak kullanmak ve ateş yakabilmek. Görüleceği gibi bu toplumlarda oyun ile yaşam arasında net bir çizgi yok ve yiyecek bulabilmek için yaratıcılık sürekli körükleniyor. Yani aslında öğrenmek için mükemmel bir ortam!

Bilişsel devrim ile tarım devrimi arasında geçen 60 bin yıl süresince kabile gençlerinin hayata hazırlanmasında dilin kullanıldığını varsayabiliriz. Böylece izleme ve deneme-yanılmanın yanında başkalarının deneyimlerini dinleme de tarım devrimi öncesi insanı için eğitimin bir parçası haline geldi. İnsanlığın bulunduğu en etkili iletişim aracı olan masal/hikâye (ateş etrafında oturup

yaşlıları dinleyen bir grup genci göz önüne getirin) öğrenme iklimini daha da mükemmelleştirdi.

Birçok yazara göre (Diamond, 1997, Harari, 2014) insanlık tarihinin en önemli dönüm noktası olan tarım devrimi günümüzden 10 bin yıl kadar önce gerçekleşti. Topaktan daha fazla ürün alabilmek için insanlar tarlalar oluşturup tarlaların yakınlarına yerleşim merkezleri kurdular, ilk defa mülk sahibi oldular. Böylece yerleşik yaşama geçen insan tüm alışkanlıklarını değiştirmek zorunda kaldı. Amaçlanmış olan ürün fazlası insanın başına büyük dertler açtı. Ürünün fazlasını saklayabilmek için depolar oluşturuldu. Ürün fazlası hırsızlık kurumunu geliştirdi. Hırsızları engellemek için bir güvenlik kurumu oluşturuldu ve bu kurum da topluma hiyerarşi getirdi. Bu kurumun başındakiler sağladıkları hizmet karşılığı ürün fazlasından pay talep ettiler, böylece derebeylikler oluştu. İnsanların birlikte yaşayabilmeleri için yeni kurumlar ve araçlar geliştirildi: devlet, yazı, para, hukuk ve organize din. İnsanın tarımsal üretimi artırmak amaçlı girişimi beklenmedik bir toplumsal devrimler zincirine yol açmıştı. Tarım devriminin öngörülemeyen sonuçları arasında kıtlıklar, salgın hastalıklar, mülk mücadeleleri, savaşlar ve yeni bir hiyerarşik toplum vardı.

Peki insanlık tarihini altüst eden tarım devrimi, eğitimi nasıl etkiledi dersiniz? Hiçbir olumlu etkisi olmadı! Tarım devriminin tek işgücü ihtiyacı, tarlada çalışacak ırgatlardı ve bu ırgatların eğitilmiş olması gerekmiyordu. Çok genç yaştan itibaren çocuklar anne ve babalarına tarlada yardım ediyor ve “mesleği” onlardan öğreniyorlardı. Toplumda sosyal hareketlilik olmadığından, ırgat bir ailede doğan bir çocuk ancak ırgat olabiliyordu, dolayısıyla toplumun, bireyleri eğitmeye ihtiyacı yoktu. Tarla işi günün önemli bir kısmını alıyor ve çok tekrar içeriyordu, ama özel bir eğitim gerektirmiyordu. Dolayısıyla çocuklar çok küçük yaştan itibaren ya tarlada ya da ev işlerinde çalışmaya başlıyorlardı. Tarım devrimi sayesinde çocukların yaşamı avcı/toplayıcı becerilerini edinmek amaçlı daha serbest ve yaratıcı bir yaşamdan tarla işçiliğine (veya tarımsal köleliğe) evrilmişti. Tüm insanlık için birçok olumsuzluk getiren tarım devrimi çocukların yaşamını ve gelişimini de epey kötü etkilemişti.

Tarım devriminin getirdiği bireysel mülkiyet, topluma mülkiyet farklılıklarına dayalı bir hiyerarşi getirdi. Toprağı olmayanlar, olanlara hizmet etmeye başladılar. Toprağı olanlar da toprağı olmayanları çalıştırarak zenginliklerini artırebileceklerini fark ettiler. Bunun sonucu olarak da derebeylerinin ve lortların yanında işçileri ve hatta köleleri de içeren hiyerarşik bir toplum yapısı ortaya çıktı. Bu yapıda insanların büyük çoğunluğu alt tabakalarda idiler. Hizmetkâr, serf, işçi, köle takımından beklenen en önemli özellik itaattir. Çocukların öğrenmesi gereken en önemli ders ise kendi arzularını ve amaçlarını bir kenara bırakıp üstlerine hürmet göstermek ve itaat etmektir. Tarım devrimi formel eğitimi getirmemişti, ama çocukların hür ruhlarını kırmayı ve onları köleleştirmeyi yaşam biçimi haline getirmişti.

Feodal düzen çok uzun sürdü. Otokratik devlet yapıları ile el ele veren sömürücü ekonomik kurumlar binlerce yıl azınlığın amaçlarına hizmet edebilmek için çoğunluğu ezmeye devam ettiler. Ortaçağ sonrası Aydınlanma dönemi de bu düzeni değiştirmeyi amaçlamıyordu. Feodal düzenin yıkılması endüstri devrimi sonrasında İngiltere’de başladı. Uzun süren mücadeleler sonucunda sömürücü ekonomik kurumların yerini katılımcı ekonomik kurumlar, otokratik devlet yapılarının yerini de (hemen demokrasi olmasa da) daha katılımcı yapılar almaya başladı. Bu değişimin başaktörü teknolojinin getirdiği ekonomik fırsatlardan pay almak isteyen yeni burjuva sınıfıydı.

Fakat bu yeni dünya düzeni de çocukların yaşam kalitesini yükseltmedi, hatta daha da kötüye götürdü. Fabrika sahiplerinin de tarım ağalarının olduğu gibi olabildiğince ucuz işçiye ihtiyaçları vardı. Toplumun alt tabakası tarım işçiliğinden fabrika işçiliğine geçmişti, ama şartlar pek değişmemişti. İşçiler hâlâ haftanın yedi günü, günde on iki saat, son derece zor şartlar altında çalışıyorlardı. En ucuz işçiler de çocuklardı. Tarla işçisi iken hiç olmazsa temiz havada ve güneş görerek çalışan çocuklar şimdi karanlık, kirli ve kalabalık fabrikalara tıkılıyorlardı. Bu şartlar altında binlerce çocuk büyüyemeden tükenip gitti. Endüstri devrimi İngiltere’de 1700’lerin başlarında başlamış ve köle ticareti ise 1807’de yasaklanmış olsa da çocuk işçiliğini düzenleyen kanun-

lar ancak 1800'lerin sonunda çıktı. Bu kanun ile dokuz yaşından küçük çocuk çalıştırmak yasaklandı ve haftalık iş süresi 10-12 yaşındaki çocuklar için 48 saat, 13-17 yaşındaki çocuklar için ise 69 saat ile kısıtlandı. Özetle, tarım devriminden sonra eğitimden anlaşılan şey çocukların hür ruhlarını kırmak, oyun ve keşif tutkularını, meraklarını köreltmek ve tarlada veya fabrikada ustalalarının emirlerini yerine getirmeyi öğrenmelerini sağlamaktı. Avcı/toplayıcı toplumların çocukları çok daha mutluydular ve çocuk mutluluğu tarım devrimi sonrası sürekli aşağıya doğru gidiyordu.

Peki tarım ve endüstri devrimlerinin tetiklemediği formel eğitimi ne tetikledi? Formel eğitim ilk önce hangi seviyede başladı? Günümüzde eğitimi düşünürken, akla ilk-orta-lise-üniversite sıralaması gelir. Fakat tarihteki ilk formel eğitim kurumları üniversiteler, formel eğitimin tetikleyicisi de din oldu. Bologna Üniversitesi (1088) ve Paris Üniversitesi (1170), 10. ve 11. yüzyılın manastır ve katedral okullarından doğdular. Birçok kaynağın en eski üniversite olarak Bologna'yı kabul etmesine karşın, *Guinness Dünya Rekorları* kitabı dünyanın en eski diploma veren üniversiteleri olarak Fas'taki El-Karaviyyin Üniversitesi (859) ile Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'ni (970) işaret ediyor. Tahmin edilebileceği gibi bu iki üniversitenin de temel amacı dini bilgileri yaymaktı.

Günümüzün terimi ile bu ortaçağ üniversiteleri aslında birer "ilahiyat" okulu idiler, fakat zamanla farklı alanlarda da eğitim vermeye başladılar. Batı'da eğitimi kilisenin kontrolüne bırakmak istemeyen bazı devlet yöneticileri veya belediye başkanları kendi üniversitelerini kurdular (örneğin Napoli Üniversitesi ve Köln Üniversitesi). Bunların yanında tamamen öğrenci ve öğretim üyeleri tarafından "özel üniversite" diyebileceğimiz, belirli mesleklere yönelik üniversiteler de kuruldu (örneğin Padua Üniversitesi). Yani ortaçağ üniversitesini kilisenin tetiklemiş olmasına rağmen, kısa bir süre içinde kilisenin daha az etkisinde olan, (nispeten seküler diyebileceğimiz) üniversiteler de kuruldu. Temel amaçları profesyonel yetiştirmek olan bu birinci kuşak üniversiteler, din adamının yanında kâtip, avukat ve devlet memuru da yetiştirdiler; gramer, retorik (söylem), mantık, matematik, geometri, astronomi, felsefe ve müzik dersleri verdiler.

Y ve Z kuşakları, kitlesele eğitim modelini aktif olarak red ediyorlar.

"Kanımca 21. yüzyıl için alternatif eğitim modelleri yakında ortaya çıkacak. Eğitimin geçmişe göre en çok belirsizlik içerdiği bu çağda çocukları dünde kalmış bir sisteme emanet etmek yanlış. Bilişim toplumu eğitim sorununa kalıcı çözüm getirmeye çalışırken bireylere de çok iş düşüyor. Bu kitap eğitimin nasıl evrim geçirdiğinin yanı sıra veli ve öğrencilerin daha iyi bir gelecek için neler yapabileceklerini de anlatıyor. Çocukları belirsiz bir geleceğe daha iyi hazırlamak hem mümkün hem de kolay, fakat bilinçli adımlar gerektiriyor. Gelecek daha güzel olabilir."

tavsiye edilen
KDV'siz
satış fiyatı

₺ 46

Sertifika no: 44918

ISBN 978-625-8036-86-2

Doğan
Kitap